

PORTA PARA O EXTERIOR

GUÍA PARA O PROFESORADO

UM DOCUMENTÁRIO
DE SABELA FERNÁNDEZ
E JOSÉ RAMÓN PICHEL

PRESENTACIÓN DA UNIDADE

Como xa saberás, o Consello da Cultura Galega foi admitido o pasado 1 de novembro de 2016 na Comunidade dos Países en Lingua Portuguesa (CPLP), durante a XI Conferencia de Xefes de Estado e de Goberno da entidade, en calidade de Observador Consultivo.

Esta entrada da Galiza na CPLP foi grazas á aprobación por unanimidade no Parlamento Galego, en 2014, da Lei Valentín Paz Andrade para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa lusofonía. Esta Lei foi resultado dunha Iniciativa Lexislativa Popular promovida por sectores culturais galegos reintegracionistas.

Ramón Villares, o presidente do Consello da Cultura Galega, di que a entrada da Galiza na CPLP vai “facernos máis visible a lingua e cultura galegas no exterior”, “facernos visible que Galicia é a fonte da que nace a lingua portuguesa” ademais de ser “un xeito de ser recoñecidos polo mundo lusófono”.

Porta para o exterior, o presente documental, da voz a todo este rico movemento cultural, chamado reintegracionismo, e apoia a mudanza que finalmente o Consello da Cultura Galega vén de encetar.

A través do presente documental, *Porta para o exterior*, adentrarémonos en conceptos importantes do currículo académico de lingua e cultura galega: Os conceptos de lusofonía e Galiza como berce da lingua portuguesa e o enfoque da nosa lingua como unha variante con marca de identidade propia dentro da comunidade lusófona.

OBXECTIVOS / CONTIDOS E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

A presente UD está pensada fundamentalmente para traballar con alumnado de 4º da ESO e 1º de Bacharelato.

4º DA ESO

Contidos e estándares de aprendizaxe do currículo que se poden traballar con *Porta para o exterior*:

B1.1. Comprensión e interpretación de textos propios dos medios de comunicación audiovisual, con especial atención aos xéneros de carácter argumentativo.

LGB1.1.1. Comprende o sentido global de textos orais dos medios de comunicación audiovisuais, identifica o propósito, a tese e os argumentos de noticias debates ou declaracións, determina o tema e recoñece a intención comunicativa do/da falante.

LGB1.1.2. Distingue as partes nas que se estruturan as mensaxes orais, o tema, así como a idea principal e as secundarias.

LGB1.1.3. Analiza criticamente tanto a forma como o contido de noticias, debates e procedentes dos medios de comunicación e recoñece a validez dos argumentos.

B1.4. Comprensión, interpretación e valoración de textos orais de natureza diversa.

LGB1.4.1. Identifica a intención comunicativa, a idea principal e as secundarias, de calquera texto oral, formal ou informal, producido na variante estándar ou en calquera das variedades dialectais.

B1.5. Desenvolvemento de habilidades de escoita activa, cunha actitude de interese, de cooperación e de respecto.

LGB1.5.1. Identifica os recursos que proporcionan adecuación, coherencia e cohesión ao discurso.

LGB1.5.2. Coñece e aplica as normas que rexen a cortesía na comunicación oral e respecta as opinións alleas.

LGB1.5.3. Recoñece a importancia dos aspectos prosódicos (entoación, pausas, ton, timbre e volume), a linguaxe corporal adecuada (mirada e posición do corpo), así como o autocontrol das emocións ao falar en público.

B1.6. Participación nas producións orais cunha fonética e prosodia correcta, valoración desta pronuncia e actitude crítica ante os prexuízos que se poidan asociar a ela.

LGB1.6.1. Recoñece a emisión dunha pronuncia galega correcta, identifica os erros na produción oral allea e produce discursos orais que respectan as regras prosódicas e fonéticas da lingua galega.

LGB1.6.2. Recoñece e rexeita argumentadamente os prexuízos que se poidan asociar á pronuncia propia da lingua galega.

LGB1.6.3. Usa, se a posúe, a variante dialectal propia e asúmea como a variedade habitual do seu contexto.

B1.8. Escoita crítica e reflexiva que permite identificar prexuízos e mensaxes discriminatorias.

LGB1.8.1. Reflexiona e ten unha postura crítica ante as mensaxes discriminatorias que proveñen dos medios de comunicación.

LGB1.8.2. Rexeita argumentadamente os usos lingüísticos que levan implícitos prexuízos ou discriminacións.

B1.9. Coñecemento e uso progresivamente autónomo das estratexias necesarias para a produción de textos orais, de técnicas para aprender a falar en público e uso das TIC.

LGB1.9.1. Planifica a produción oral, estrutura o contido, revisa os borradores e esquemas.

LGB1.9.2. Presenta os contidos de forma clara e ordenada e con corrección gramatical.

LGB1.9.3. Utiliza o rexistro adecuado á situación comunicativa.

LGB1.9.4. Emprega axeitadamente os elementos prosódicos e (entoación e pronuncia axeitada, pausas, ton, timbre e volume), a linguaxe corporal (mirada e posición do corpo) así como o autocontrol das emocións ao falar en público.

LGB1.9.5. Emprega as TIC para documentarse bibliograficamente, revisar gramaticalmente o texto e elaborar unha presentación atractiva e innovadora.

B1.10. Aplicación dos coñecementos gramaticais á avaliación e mellora da expresión oral e recoñecemento en exposicións orais propias e alleas das dificultades expresivas.

LGB1.10.1. Recoñece erros (incoherencias, repeticións, ambigüidades, pobreza léxica, erros fonética e entoación inadecuada) nos discursos propios e alleos para evitalos nas súas producións.

B1.11. Participación activa e argumentada en debates nos que se expresen opinións acerca dun tema de actualidade.

LGB1.11.1. Desenvolve argumentos de forma comprensible e convincente e comenta as contribucións das persoas interlocutoras.

B2.5. Comprensión e interpretación de textos xornalísticos de opinión: carta ao director, editorial, columna e artigo de opinión.

LGB2.5.1. Diferencia os trazos característicos dos textos xornalísticos de opinión: carta ao director, editorial, columna e artigo de opinión.

LGB2.5.2. Valora a intención comunicativa dun texto xornalístico e distingue entre información, opinión e persuasión.

B2.9. Uso de técnicas e estratexias para producir textos escritos adecuados, coherentes e ben cohesionados desde o punto de vista comunicativo (planificación, organización, redacción e revisión). **LGB2.9.1.** Utiliza distintas técnicas de planificación para organizar o seu discurso (diferentes tipos de esquemas e mapas conceptuais).

LGB2.9.2. Utiliza o rexistro adecuado en función da tipoloxía textual e do acto comunicativo.

LGB2.9.3. Ordena as ideas e estrutura os contidos en unidades sintácticas consecutivas e encadeadas con conectores e outros elementos de cohesión.

LGB2.9.4. Coñece as regras ortográficas e as normas morfosintácticas e sèrvese das ferramentas lingüísticas ao seus alcance (correctores, dicionarios e gramáticas) para aplicalas correctamente.

B2.12. Produción, en soporte impreso ou dixital, de cartas á dirección e columnas de opinión.

LGB2.12.1. Crea, en soporte impreso ou dixital, cartas á dirección e columnas de opinión.

B3.11. Identificación e explicación dos trazos que permiten diferenciar e clasificar os xéneros textuais, especialmente os argumentativos.

LGB3.11.1. Identifica e describe a estrutura e os trazos lingüísticos dos diferentes xéneros textuais, especialmente nos argumentativos, e aplícaos nas producións propias.

LGB3.11.2. Recoñece nun texto, e emprega nas producións propias, os distintos procedementos lingüísticos para a expresión da subxectividade.

B4.1. Valoración das linguas como medios de relación interpersonal e de sinal de identidade dun pobo.

B4.2. O plurilingüismo como expresión da riqueza cultural da humanidade.

B4.3. A lusofonía nas linguas do mundo no século XXI.

LGB4.1.1. Valora a lingua como medio de relación interpersonal e de sinal de identidade dun pobo e argumenta fundamentadamente e cun discurso propio a súa postura.

LGB4.1.2. Valora o plurilingüismo inclusivo, desde a lingua propia, como expresión da riqueza cultural da humanidade e argumenta cun discurso propio a súa postura.

LGB4.1.3. Coñece os territorios que forman parte da comunidade lusófona e sabe describir a súa importancia dentro das linguas do mundo no século XXI.

LGB4.1.4. Incorpora á súa práctica cotiá os principais recursos da rede en portugués (buscadores, enciclopedias e portais de noticias).

1º DE BACHARELATO

Contidos e estándares de aprendizaxe do currículo que se poden traballar con Porta para o exterior:

B1.1. Comprensión, interpretación e valoración de textos orais e audiovisuais de natureza diversa.

LGB1.1.1. Identifica a intención comunicativa, a idea principal e as secundarias, de calquera texto oral, formal ou informal, producido na variante estándar ou en calquera das variedades dialectais.

LGB1.1.2. Recolle as ideas fundamentais e secundarias en resumos, esquemas ou mapas conceptuais.

LGB1.1.3. Interpreta, reflexiona e emite xuízos críticos sobre discursos orais de distinta natureza.

B1.3. Comprensión, interpretación e valoración de textos orais procedentes dos medios de comunicación social (entrevistas, documentais, series e películas).

LGB1.3.1. Recoñece a intención comunicativa, as ideas principais e relevantes de programas de radio e televisión (entrevistas, documentais, series e películas).

LGB1.3.2. Identifica as características propias dos principais xéneros informativos e de opinión procedentes dos medios de comunicación social.

LGB1.3.3. Analiza e explica os recursos verbais e non verbais.

B1.4. Desenvolvemento de habilidades de escoita activa, cunha actitude de interese, de cooperación e de respecto.

LGB1.4.1. Identifica os recursos que proporcionan adecuación, coherencia e cohesión ao discurso.

LGB1.4.2. Coñece, valora e aplica as normas que rexen a cortesía na comunicación oral; respecta as quendas e as opinións alleas.

LGB1.4.3. Recoñece a importancia dos aspectos prosódicos (entoación, pausas, ton, timbre e volume), a linguaxe corporal adecuada (mirada e posición do corpo), así como o autocontrol das emocións ao falar en público.

B1.8. Participación activa e argumentada en debates nos que se expresen opinións acerca dun tema de actualidade.

LGB1.8.1. Desenvolve argumentos de forma comprensible e convincente e comenta as contribucións das persoas interlocutoras.

LGB1.8.2. Aplica as normas que rexen a cortesía na comunicación oral, respecta as quendas e as opinións alleas e emprega unha linguaxe non discriminatoria.

B1.10. Aplicación dos coñecementos gramaticais á avaliación e mellora da expresión oral e recoñecemento en exposicións orais propias e alleas das dificultades expresivas.

LGB1.10.1. Recoñece en exposicións propias e alleas as

dificultades expresivas (incoherencias, repeticións, ambigüidades, mal uso dos rexistros pobreza léxica, fonética e entoación inadecuada) e identifica interferencias lingüísticas e desviacións da norma.

LGB1.10.2. Deseña estratexias para mellorar e progresar de xeito autónomo.

B1.11. Participación nas producións orais cunha fonética e prosodia correcta, valoración desta pronuncia e actitude crítica ante os prexuízos que se poidan asociar a ela.

LGB1.11.1. Recoñece a emisión dunha pronuncia galega correcta, identifica os erros na produción oral allea e produce discursos orais que respectan as regras prosódicas e fonéticas da lingua galega.

LGB1.11.2. Recoñece e rexeita argumentadamente os prexuízos que se poidan asociar á pronuncia propia da lingua galega.

LGB1.11.3. Usa, se a posúe, a variante dialectal propia e asúmea como a variedade habitual do seu contexto.

B3.3. Producción de textos escritos ou orais de diferentes xéneros mostrando un correcto nivel de corrección gramatical, presentación, adecuación, coherencia, cohesión e corrección.

LGB3.3.1. Produce textos escritos ou orais de diferentes xéneros mostrando un correcto nivel de corrección gramatical, presentación, adecuación, coherencia, cohesión e corrección.

B4.1. Funcións sociais da lingua.

LGB4.1.1. Distingue as funcións sociais da lingua e determina a situación do galego respecto a elas.

B4.2. Diversidade lingüística no mundo, en Europa e na Península Ibérica.

B4.3. A lusofonía.

B4.4. Multilingüismo e plurilingüismo. Lingua minoritaria e lingua minorizada. Conflito lingüístico e diglosia. Ecolingüismo.

LGB4.2.1. Describe a diversidade lingüística no mundo, en Europa e na Península Ibérica.

LGB4.2.2. Determina o papel da lusofonía nas linguas do mundo no século XXI e a súa importancia cultural e económica desde a perspectiva galega.

LGB4.2.3. Diferencia e explica os conceptos de multilingüismo, plurilingüismo, lingua minoritaria e lingua minorizada, conflito lingüístico e diglosia e describe os fundamentos do ecolingüismo.

ACTIVIDADES ANTES DE VER O DOCUMENTAL

A intención deste apartado é preparar o alumnado para entender mellor que van ver e crear certa tensión ou expectativas sobre o que vai aparecer no documental.

QUE É O QUE XA SABES?

1.- Que che suxiren estas imaxes?

Resposta suxeita a diferentes interpretacións. O ideal sería partir das diferentes propostas elaboradas con coherencia por parte do alumnado. Unha proposta posíbel: 2.- Historia 3.- Separación mais tamén relacionarse, descubrir (Ao aparecer riscada a palabra “fronteira” no cartel) 4.- Descubrir, relacionarse 5.- Portugal, separación 6.- Mudanza de vía, novos camiños 7.- Portugal, descubrir.

2.- Con que imaxes das anteriores, cres que se poden relacionar estas frases?

SOLUCIÓNS: Resposta sometida a diferentes interpretacións sempre que se xustificaren. Resposta orientativa: 1.- Imaxe 3, 5, 7. 2.- Imaxe 3,4,5. 3.- Imaxe 1. 4.- Imaxe 3. 5.- Imaxe 1, 4. 6.- Imaxe 1. 7.- Imaxe 6. 8.- Imaxe 4 e 6. 9.- Imaxe 2, 5, 7.

3.- Facendo oído

SOLUCIÓNS

Não quero o teu um dia
 Não quero o teu talvez
 Não quero mãos vazias
 Não quero o que prevês
 Não quero outro segredo
 Não quero duvidar
 Não quero mais ter medo
 Não quero adiar
 Não quero estar sozinha
 Não quero me esconder
 Não quero outro caminho
 Não quero não saber

Não quero a tua saudade
 Não quero que me importe
 Não quero só metade
 Não quero crer na sorte
 Não quero o teu desejo
 Não quero mais lembrar
 Não quero poesia
 Não quero esperar
 Não quero a tua culpa
 Não quero o teu silêncio
 Não quero mais desculpas
 Não quero o teu avesso

Não quero o teu consolo
 Não quero o teu conselho
 Não quero outro desgosto
 Não quero estar no meio
 Não quero água no rosto
 Não quero querer mais
 Não quero que me entendas
 Não quero um nunca mais
 Não quero uma ilusão
 Não quero o que me dás
 Não quero abrir mão
 Não quero que te vás

Resposta libre. A respecto do significado da canción, poderíase insistir no xogo de que o que ela-a voz lírica-quere, acaba sendo, ao final, unha longa enumeración do que ela non quere. A canción é toda unha declaración de vontades e sentimentos dirixida a unha persoa ou, en chave metafórica, a unha situación persoal.

4.- Escribindo novas letras

As grafías diferentes son as terminacións en -ão e -m en lugar de -ón ou -n respectivamente, a grafía j diante de -o (desejo) en vez de x, os dígrafos lh e nh por ll ou ñ, etc. Resposta libre.

CONCEPTOS ÚTILES

1.- Mais o que entendemos por lusofonía ?

SOLUCIÓNS: Guiné-Bissau, Cabo Verde, Brasil, Portugal, Luanda (Angola), Mozambique, Fistera (Galiza), Santo Tomé, Timor – Leste.

Non hai que comprobar nada. Saen todos os países da lusofonía, ben a través das bandeiras ou das mencións aos países e ás cidades na propia letra da canción.

2.- Cantos na maré

SOLUCIÓNS:

Aline Frazao: 1
 Fred Martins: 2
 Sara Tavares: 3

PORTA PARA O EXTERIOR

SOLUCIÓNS: Relación coa lusofonía, novas vías para a lingua galega, apertura...

ACTIVIDADES MENTRES VES O DOCUMENTAL

As actividades deste apartado respectan a orde expositiva do documental e pretenden axudar a interpretar o exposto, ordenando e fixando as ideas principais.

Recomendamos que non se visualice todo o documental completo senón que se vaia traballando por bloques de contido (A, B, C, D...) para conseguir así unha maior fixación dos obxectivos pedagóxicos propostos.

COMEZAMOS!!

A INTRODUCCIÓN

SOLUCIÓNS:

Jorge Mira: F

Manuel Belho: F

Xiana Domínguez V

Iago Bragado: F

B COLLAGE DE VÍDEOS DE YOUTUBE

SOLUCIÓNS:

1.-a

2.-c

3.-a

4.-b

5.-b

C VIAXE DE IDA

SOLUCIÓNS:

1.-F

2.-F

3.-V

D LUSOFONÍA

SOLUCIÓNS

1.- Aline Frazao di que ese festival foi un momento de inflexión na súa carreira. Tamén di que é un festival organizado "pola cantora galega" Uxía, alá na Galiza, onde ela (Aline) vive actualmente.

2.- Uxia Pedreira canta con Fred Martins.

Uxía Senlle canta con Sara Tavares.

3.-

1.-b

2.-a

3.-d

4.-c

4.-

1.-CC

2.- MJF

3.- CC

4.- MJF

5.-

Resposta libre. Unha posibilidade que serve para conectar co exercicio seguinte: Autobús ou bus (España, Venezuela, Honduras...), guagua (Canarias, Cuba), Camión (México) , Colectivo (Argentina), etc.

6.-

Galego: Concello-Futbolín-bus

Portugués de Portugal: Câmara municipal- Matraquinhos-Autocarro

Portugués do Brasil: Prefeitura- Pingolim- Ônibus

Para saber mais:

Por exemplo, dependendo de cada zona, para denominar a mesma planta, temos "feito", "fento", "felgo" ou "folgueira". Para o froito seco, "noces" ou "conchos" e para o animal "golpe" ou "raposo", etc.

E NORMA LINGÜÍSTICA

SOLUCIÓNS

a.-

O galego de Gerardo Uz pertence ao bloque oriental. Os trazos que o caracterizan son a pronuncia do ditongo -ui- en vez de -oi- para o grupo latino -ULT- (P.e. o adverbio indefinido moito), a pronuncia en -on do adxectivo ou adverbio bo, a conservación do ditongo -ua- en palabras como cual, cuarto, cuanto, etc.

b.-

Cuarta-feira e quinta- feira.

F REINTEGRACIONISMO

SOLUCIÓNS

1.- Resposta libre.

2.- b), a), c), d), e).

3.- Resposta libre.

G VIAXE DE VOLTA

SOLUCIÓNS:

1.- O reintegracionismo está afastado do galeguismo histórico.

a.- Rosalía de Castro descoñecía a tradición medieval galego-portuguesa e só estaba alfabetizada en español mais un dos versos dun dos seus últimos poemas dedicado a Camões di así : De aquí saiu o fermento que triunfou do outro lado do Miño".

b.- O discurso dos Xogos Florais de Manuel Murguía de

1891 está escrito con grafía etimoloxicista, máis próxima ao portugués.

- c.- Sempre en Galiza, o libro de Castelao presenta por primeira vez a palabra Galiza, unha forma desaparecida na Idade Media e que só existía na altura en Portugal.

2.- Ortografía - identidade

- a.- O nh representa a enxebreza da nosa lingua, o valor patrimonial da lingua, a dos nosos avós e avoas e tamén representa unha modernidade, a través da tecnoloxía, da ciencia, doutras formas culturais...
- b.- A ortografía é unha decisión convencional. Non vai mudar nada pola ortografía que escollamos.
- c.- Todas as ortografías xeran problemas de por si. Se se instalase unha nova ortografía para o galego, non habería máis problemas que no resto de linguas que xa coñecemos.

3.- Vós o que queredes é que falemos portugués

- a. Escribir así non significa falar “raro” e renunciar ás variantes dialectais propias da Galiza.
- b.- Para sermos unha provincia de Lisboa teríamos de ser invadidos por Portugal.
- c.- Arxentina non é unha provincia de Madrid e ten a mesma ortografía.

4.- Portugal ignora Galiza

- a.- A propia Galiza ignora a Galiza e que Portugal non nos coñeza, non debe preocuparnos. Nós temos que preocuparnos por coñecernos a nós mesmos.
- b.- Portugal ignora tamén a Portugal. O norte, o interior e o Alentejo están marxinalizados.
- c.- Deberíamos de avanzar para un entendemento mutuo para deixar de lado ese estereotipo.

5.- Normativizar e normalizar

- a.- Normalizar é construír a normalidade. Quen constrúe a normalidade e para que?
- b.- Normativizar e normalizar deben ser procesos paralelos e non separados.
- c.- A ortografía española debería ser apenas un momento dentro da planificación lingüística para alfabetizar ás primeiras camadas de poboación.

6.- Non é o momento

- a.- Deberíamos esperar como moito cinco minutos xa que estamos vendo que o galego perde falantes.
- b.- Se sentimos a necesidade de vivir a nosa lingua como algo pracenteiro e beneficioso, é o momento.
- c.- É o momento de abrir novos aires para a lingua, de iniciar novos camiños. Xa o debíamos ter feito hai moitos anos mais polo menos, comecemos agora.

NOVAS VÍAS

PORTA PARA O EXTERIOR.

- a.- Manuel Cochole resalta a importancia das linguas como vehículos amplos de comunicación entre as persoas. Mais que para separar, as linguas deben servir para unir. Carla Carbatti expresa a súa convicción de que o galego fai parte da lusofonía. Ela, como brasileira, só precisa ir a unha aldea ou a Compostela e escoitar falar en galego. O único necesario é traballarmos todas e todos pola sensibilización e a socialización desta mensaxe.
- b.- A declaración humorística do penúltimo entrevistado, Mário Herrero, vincúlase á escena final. A nena do final, Estrela, le a palabra “ jota” que lle escribe o seu profesor da escola Semente, Badú. A nena non ten ningún problema en ler con diferente ortografía. A mensaxe final sería que para preservar a lingua, agora que esmorece, o máis importante é a transmisión interxeracional e tamén na escola desde cativos. A ortografía non é ningún problema.

DEPOIS DE VER O DOCUMENTAL

A. Resposta libre.

B.- Resposta libre.

PORTA PARA O EXTERIOR

UN DOCUMENTAL
DE SABELA FERNÁNDEZ
E JOSÉ RAMOM PICHEL

Guía didáctica elaborada por:
Sabela Fernández e José Ramom Pichel

Asesoramento e revisión:
Xemma Fernández

Deseño e diagramación:
Sacauntos Cooperativa Gráfica

